

Kerk 2025: waar een Woord is, is een Weg

BIJLAGEN

**Generale Synode
November 2015
LWK 15-05**

Bijlage 1

De bezinning over en het werken aan de agenda van de kerk (deel I.B) kan alleen met vrucht plaatsvinden in een koor van vele stemmen. We denken allereerst aan de leden van onze kerk, aan de predikanten en kerkenraden. We denken ook aan interne geledingen als

- De Generale Raad van Advies
- De Evangelisch Lutherse Synode
- De Raad van Advies voor het gereformeerd belijden.
- De diverse werkgroepen in onze kerk

Daarnaast moet gedacht worden aan bondgenoten als:

- De Protestantse Universiteit en andere universiteiten en hogescholen en in zijn algemeenheid de theologiebeoefening.
- De werkgemeenschappen van predikanten
- De oecumenische verbanden, nationaal en internationaal, met name de (Wereld)Raad van Kerken, het Nederlands Christelijk Forum en de Community of Protestant Churches in Europe
- De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer
- De Federatie van Diaconieën
- De Bond van Nederlandse Predikanten
- De Vereniging van Kerkelijke Werkers
- Diverse wetenschappelijke en meer populaire tijdschriften
- De open fora waar het maatschappelijk debat wordt gevoerd.

Bijlage 2: Het DNA van de Protestantse Kerk

1. Het wezenlijke

De orde en de organisatie van de kerk vloeit voort uit het wezen van de kerk. Wat is wezenlijk voor de kerk, en daarmee ook voor de Protestantse Kerk?

- De Protestantse Kerk in Nederland is een *gestalte of uitdrukking is van de ene Kerk*. De kerk is 'algemeen' of 'katholiek', omdat ze kerk is van de Heer. De Heer is 'algemeen', want Hij is 'voor allen': Hij is het 'licht van de wereld'. Dat licht valt op alle mensen. Christus is 'katholiek', voor alle mensen, en daarom is de kerk katholiek. De kerk is namelijk 'lichaam van Christus'. De Protestantse Kerk in Nederland is een *aparte* gestalte van de ene Kerk, met een eigen kerkorde. Dat 'aparte' is niet het wezenlijke van de Protestantse Kerk. Het wezenlijke van de Protestantse kerk is, dat ze het lichaam is van Christus, samen met alle andere kerken. Dat lichaam van Christus is wereldwijd en het is er 'de eeuwen door'. Het gaat ten diepste niet om de Protestantse Kerk maar om de algemene of katholieke kerk. De Protestantse Kerk wil dáár een uitdrukking van zijn. Het aparte heeft te maken met het protestantse karakter, met het 'in Nederland', en met de eigen geschiedenis. Het aparte drukt zich onder andere uit in een eigen kerkorde.
- Het hoogste *gezag* in de kerk heeft Christus. Hij die zich heeft vernederd tot de dood aan het kruis, is opgestaan uit de dood en is het Hoofd van de kerk. Zonder de gehoorzaamheid aan Christus wordt de kerk een heilloze gemeenschap. Het gaat erom dat de kerk 'christelijk' blijft, levend vanuit Christus en door de Geest. Hoe ook de organisatie van de kerk eruit ziet: deze gehoorzaamheid aan Christus en zijn Geest is de rode draad en moet dat ook blijven, wil er van kerk sprake zijn.
- De kerk leeft van de *genade van God*. Die wordt ons steeds opnieuw geschonken. Het zijn wonderlijke woorden die in deze wereld klinken, soms als een fluisterstem, soms luid en indringend. Woorden als 'vrede voor jou', 'ik ken je, je bent van Mij', 'je zonden zijn je vergeven', 'sta op en loop'. Die woorden klinken vooral door in de verkondiging van het woord van God en in de tekenen van doop en avondmaal. Het zijn mensenwoorden, die tot ons worden gesproken en die we elkaar toespreken, maar door deze woorden heen spreekt God zelf tot ons. De genade van God wordt ons steeds opnieuw geschonken en is nooit bezit. De kerk heeft zelf niets in de aanbidding. We leven van wat we ontvangen, steeds weer. Wat we ontvangen is er echter wel voor bedoeld om te delen en uit te delen.
- De kerk is een kerk die een *zending* heeft. Beter gezegd: God heeft een zending. Die is begonnen met de verkiezing van Israël en heeft als doel het aanbreken van het koninkrijk van God in deze wereld. De kerk is ingeschakeld in deze zending. We zijn als kerk opgeroepen 'medewerkers van God' te zijn. Omdat het om Gods zending gaat, is deze zending gericht op de wereld. Omdat het om Gods zending gaat, komt deze niet tot rust voordat het rijk van

God is aangebroken. Een naar binnen gekeerde kerk is 'van God los'. Een kerk die niet weet van de onrust van het Rijk van God en die het verlangen naar de definitieve komst van dit Rijk is kwijtgeraakt, is een zoutpilaar geworden.

- De kerk is een kerk *die God belijdt* als Vader, Zoon en heilige Geest. Alleen een kerk die deze drie-ene naam van God belijdt, is een sprekende kerk. Dit belijden van de kerk moet wel vandaag gebeuren. Het is een belijden dat slaat op de wereld van nu en is gericht tot mensen van nu, in de taal die kan worden begrepen. Dit belijden komt echter niet uit de lucht vallen. Het is een voortzetting van het belijden van allen die ons zijn voorgegaan, kinderen, vrouwen en mannen. Als Protestantse Kerk zijn we verbonden met het belijden van de 'algemene christelijke kerk' en daarbinnen met het belijden van 'de kerk van de Reformatie'. Een kerk die losraakt van het belijden van het voorgeslacht, staat weerloos in het heden en met lege handen in de toekomst.
- *De Bijbel* (de Schrift) is het bronboek van de kerk. De Bijbel getuigt van een rechtvaardig en liefhebbende God, die zijn weg gaat met Israël en de volkeren. We raken nooit op de Bijbel uitgekeken en worden er steeds weer door verrast. Door de Geest worden de woorden van dit boek woorden van leven voor mensen van nu. Alleen door trouw te blijven aan de getuigen van de Bijbel, de apostelen en profeten, blijft de kerk in het spoor van dit leven. Daarom is de Bijbel niet alleen bronboek, maar ook toetssteen. Wat gedaan en gezegd wordt in de kerk, moet getoetst worden aan het getuigenis van de Bijbel.
- *Het leven* van de kerk is een leven dat vooral gestalte krijgt in de plaatselijke gemeenten. De kernmomenten van dit leven worden in de volgende paragrafen beschreven.

2. Het leven van de plaatselijke gemeente

Het hart van de kerk klopt in de plaatselijke gemeente. Waar twee of drie samenkomen, is Christus in hun midden. Deze plaatselijke gemeente *dat zijn de gelovigen met elkaar*. De gelovigen zijn de leerlingen van Jezus. Zij zijn het levend lichaam, die leven door de Geest van God. De kerk is dus niet een service-instituut waar professionals een publiek bedienen. *De kerk, dat is de gemeenschap van de gelovigen*, de volgelingen van Jezus, die door Jezus zelf geroepen zijn en deel mogen uitmaken van zijn lichaam.

Wat doen deze gelovigen? Hoe vormen zij een gemeenschap? Wat doen ze en hoe leven ze met elkaar? Zonder uitpuittend te zijn volgen hier vijf aspecten van deze gemeenschap:

- **Samenkomen**

Gelovigen hangen niet als los zand aan elkaar maar komen met regelmaat samen om een *zichtbare geloofsgemeenschap* te zijn. Van de eerste christenen wordt gezegd: *zij vormden een geloofsgemeenschap*. Deze gemeenschap komt samen rond een centrum en dat is de levende Heer zelf. Het beeld van Jezus die met zijn leerlingen rond de tafel samenkwam in de nacht dat hij verraden werd, drukt dit

kernachtig uit. In navolging daarvan komen ook nu leerlingen van Jezus samen. Hoewel Jezus zelf niet zichtbaar is, is hij er wel. In zijn naam wordt 'het brood gebroken', wordt naar het evangelie geluisterd, wordt geleerd en samen geleefd in woord en daad.

- Pastoraat

Samenkomen betekent 'elkaar zien', en wel als leden van het ene lichaam van Christus, als broeders en zusters van de familie van God. Volgelingen van Jezus zien om naar elkaar, kennen elkaar, leven met elkaar mee en zijn elkaar een zorg. In de kerk noemen we dat pastoraat. We zijn voor elkaar herders. Dat is meer dan alleen medemenselijkheid of naastenliefde. Het is de hulp die we elkaar bieden om de weg met God te gaan, in alle omstandigheden van het leven. Dit pastoraat is niet voorbehouden aan ouderlingen die huisbezoeken afleggen. Iedereen is geroepen om herder te zijn voor de ander en om de ander voor jou een herder te laten zijn. Pastoraat kan op veel manieren. Samenzijn is al een vorm van pastoraat. Verder gebeurt het in groepen en in persoonlijk contact, door bezoek thuis, op andere plaatsen of gewoon onderweg.

- Diaconaat

Van de eerste christenen werd gezegd: 'kijk hoe lief zij elkaar hebben'. Dat toonde zich in woord en daad. Het werd concreet in de hulp aan hulpbehoevenden, zoals weduwen, wezen en armen. Dat is diaconaat en dit hoort wezenlijk bij de kerk. Ook hier geldt: diaconaat is niet iets dat uitbested wordt aan diakenen. Wij zijn diakenen (dienaars) voor elkaar. Kerk-zijn betekent dat we delen van de gaven die God ons heeft gegeven en daarbij vooral oog hebben voor de minder bedeelden. Dat is niet alleen iets voor de 'eigen' kring, het straalt naar buiten. 'De armen zijn immers altijd bij u', en met armen ook eenzamen, werklozen, mensen in de schulden, gevangenen en asielzoekers. De geloofwaardigheid van de kerk staat of valt met het hart dat christenen voor hen hebben.

- Getuigen

Het hoort bij christen-zijn dat je vrij durft te spreken over je geloof en Gods naam durft te belijden. God valt niet te bewijzen en geloof in God valt niet op te dringen, maar je bent wel vrij om getuige te zijn van de goedheid van God die voor jouzelf van levensbetekenis is. Respect hebben voor andersgelovigen en niet gelovigen, betekent niet dat je zwijgt over je diepste levensovertuiging maar die eerlijk ter sprake brengt. Gods liefde en goedheid is voor alle mensen en daarom mag het goede nieuws niet opgesloten raken in de eigen kring. Het is tijd om elkaar aan te moedigen aan de verlegenheid om over het geloof te spreken, voorbij te komen.

- Gezonden zijn

Christenen komen niet alleen samen maar worden ook de wereld in gezonden met een zegen en een zending. Daarom klinkt aan het slot van elke viering: 'ga heen in vrede'. Gods zending richt zich op de wereld. Wie zich gelegen laat liggen aan Gods zending, kan niet wereldvreemd zijn. Een kerk die trouw is aan Christus kan niet naar binnen gekeerd zijn. Gezonden mensen hebben een missie en willen iets doen voor de vrede, het welzijn en het recht van mensen, van volkeren en van Gods schepping. Ze doen dat in het besef dat God zelf in de wereld werkzaam is en daar zijn koninkrijk laat komen. Als gezegende mensen hebben gelovigen, naast en met

anderen, wat in te brengen als het gaat om welzijn, vrede en recht in de samenleving en om de heelheid van de schepping.

3. Vieringen

Een bijzondere en wezenlijke vorm van samenkomst is de 'viering', oftewel de kerkdienst. Zoals Israël naar de tempel ging om 'voor God' te komen, zo komen de gelovigen voor God, om Hem te vereren en te danken. Hij is de bron van alle goedheid en een leven zonder collectieve verering van God is armzalig.

- De eredienst is de plaats waar de lofzang wordt gezongen, en 'waar God ons bidden hoort'. Meedoen aan de eredienst is een vorm van toewijding en overgave aan God. Dat wordt ook concreet in de gaven van dankbaarheid die je geeft. De eredienst is ook de plaats om te *ontvangen*: God geeft zichzelf aan ons in het woord van de Schrift en de verkondiging, in het teken van de doop en het avondmaal en in de zegen. Daarom wordt de grondtoon van de samenkomst bepaald door het evangelie.
- Vanouds is de gemeente samen gekomen op de dag van de opstanding van Christus. Daarmee is deze samenkomst een belijdenis dat Hij de Heer is, aan wie alle macht is gegeven, in hemel en op aarde. De kerk is een 'politiek lichaam' en dat komt markant uit in deze viering op deze dag. Nog steeds viert de kerk op zondag de opstanding van de Heer. Voor de meeste actieve gelovigen is de kerkgang op zondag van grote betekenis. Het leven 'van zondag naar zondag' geeft ritme en inhoud aan het leven. Dat laat onverlet dat vieringen al naar gelang van tijd en omstandigheid ook op andere dagen gehouden worden en kunnen worden. Niet voor iedereen is de zondag daarvoor de meest aangewezen en geschikte dag.
- Vieren gebeurt volgens een 'liturgie', een 'orde van dienst'. Het verkeer tussen hemel en aarde is 'geregeld'. Daarbij zijn er 'traditionele' vormen van liturgie. Die geven herkenning. Het zijn sterke en vaste vormen die verder ingroeien in de geheimen van het geloof mogelijk maken. Er is in de kerk echter ook ruimte voor meer experimentele vormen van liturgie, waarin de aansluiting wordt gezocht bij hedendaags levensgevoel. Het experimentele kan zitten in de manier waarop gelovigen in de dienst participeren of juist meer 'als toeschouwers' aanwezig zijn, het zit in muziek/zang en verbeelding, de verhouding van woord en stilte, van expressiviteit en ingetogenheid. Deze vieringen kunnen in kleine kring plaatsvinden maar ook in grote groepen en het karakter hebben van een festival. Juist in de pendelbeweging tussen wat plaatselijk en bovenplaatselijk gebeurt, komt het vaak tot geloofsgroei.

4. *Wie hoort er bij een gemeente?*

Omdat de kerk een *zichtbare* gemeenschap is, is het nodig na te denken wie er bij deze gemeenschap hoort.

- Toen Jezus de discipelen de wereld instuurde, heeft hij in zijn opdracht aan hen het 'maken tot mijn leerlingen' en 'de doop in de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest' aan elkaar verbonden. (Matth. 28:18). De doop is hét teken dat je opgenomen wordt onder de leerlingen van Jezus. Je *wordt* gedoopt. Het is een geschenk, een gave van God die je verbindt aan Christus en zijn lichaam, de kerk. Door je geloof te belijden zeg je 'ja' tegen deze gave en wil je steeds dieper verbonden worden met Christus. Dat doet wat met je leven en hoe je omgaat met bezit, genot, relaties, tijdsbesteding, ziekte en dood, leven en geboorte. Christen-zijn is radicaal. Het vraagt om binding, ook met de kerk als geloofsgemeenschap. De doop drukt dit alles uit.
- Tegelijk is er een trend in de tijd om je juist niet te binden, of om dit tijdelijk of gedeeltelijk te doen. Er zwermen mensen rond, die iets met de kerk hebben maar niet of nog niet gedoopt willen worden en zich niet voor de volle honderd procent identificeren met de kerk. Het zijn vrienden, sympathisanten, bijwoners en mensen die aan een bepaalde activiteit van de kerk meedoen of daaraan bijdragen, en het daar (voorlopig) bij laten. De grenzen van de kerk zijn vloeiend. Het centrum van de kerk is de levende Heer, die uitstraling heeft. Hoe en hoe ver die uitstraling gaat, hoeven we niet vast te leggen. De 'bijwoners' zijn niet minder dan de betrokken leden. Het is juist belangrijk de levensvragen van mensen die minder of niet vertrouwd zijn met kerkelijk leven serieus te nemen en daarop in te spelen.

5. Bijzondere diensten: de ambten

Een kerk is vooral en als eerste een broeder- en zusterschap van gelovigen. Zo is het ook begonnen. De kerk is eerder een lekenbeweging dan een organisatie met professionals die een clientèle bedient. De Kerk is van de Heer en kerk zijn de gelovigen zelf. Ieder krijgt de gaven van God die nodig zijn voor de opbouw van het lichaam van Christus. Dat wordt 'het ambt van alle gelovigen genoemd'. Dat is het basisambt en dat is er voor iedereen. Tegelijk zijn aan de kerk zijn van meet af door God 'ambten' geschonken. Dat zijn bijzondere diensten, waar sommige gelovigen toe worden geroepen. Zij krijgen de handen opgelegd 'onder het aanroepen van de Geest' en zo wordt hen dit ambt toevertrouwd. In onze protestantse kerk wordt het ambt omschreven als 'dienst van het Woord'. Predikanten vervullen daarin een bijzondere rol.

- *Predikanten*

Predikanten staan in de traditie van de apostelen die uitgezonden zijn om te getuigen van het evangelie van het koninkrijk van God midden in deze wereld. Predikanten 'zijn' niet van een gemeente, maar worden door een gemeente 'beroepen' (geroepen) en worden voor een tijd 'verbonden' aan een gemeente. Zij hebben de opdracht het Woord van God te vertolken voor mensen van nu. Als 'herders' helpen zij de mensen die aan hun zorgen zijn toevertrouwd de weg te gaan met God. Zelf geven ze het goede voorbeeld. Als 'leraars' wijden zij in de geloofstraditie in. Predikanten zijn 'vrijgesteld van werkzaamheden'. Dat betekent dat ze beschikbaar zijn voor God en zijn gemeente en voor de tijdgenoten die op hun weg komen. Zij

kennen de tijdgenoten ook buiten de kerk en kunnen een verband leggen tussen levensvragen van mensen en de christelijke traditie. Een volwassen gemeente stelt hen ook hier graag voor vrij.

Omdat de kerk ook geroepen is tot herderlijke zorg voor mensen die in bijzondere situaties verkeren, zijn er predikanten in bijzondere dienst die werkzaam zijn in het categoriale pastoraat. Zo verleent de Protestantse kerk zending aan predikanten die werkzaam zijn in de gezondheidszorg, krijgsmacht en justitionele inrichtingen. Onze kerk stelt ook predikanten vrij om onder studenten, doven en varenden te werken.

- *Andere ambtsdragers*

Behalve predikanten zijn er ook andere ambtsdragers in onze kerk. Deze ambten zijn meestal gebonden aan een lokale gemeenten. In de traditie van onze kerk kennen we *ouderlingen*. We spreken van een *presbyteriale* kerk. Dat gaat terug op de 'presbyters' of 'oudsten' (minder in leeftijd als wel in ervaring) waar in het Nieuwe Testament over wordt gesproken. Vaak bewegen zij zich op het terrein van het pastoraat en gaan ze de gemeente voor in de herderlijke zorg. Ze kunnen echter ook hun speerpunt maken van missionair werk of werk onder jongeren.

Naast de ouderlingen kent de kerk vanouds de *diakenen*. In de Protestantse Kerk spelen zij een prominente rol. Zij gaan de gemeente voor in de diaconale roeping. Zij herinneren de kerk aan de barmhartigheid waarmee Jezus de mensen aanzag en aan het brood dat hij deelde. De dienst van de diaken begint aan de tafel van de Heer. Vandaaruit wordt gedeeld aan hen die dit nodig hebben. Daarbij is niet alleen sprake van liefdadigheid: de diakenen gaan de gemeente ook voor in de dienst van de gerechtigheid en het recht.

De Protestantse Kerk kent in de huidige tijd ook *kerkelijke werkers*. Zij zijn ambtsdrager (meestal ouderling, soms diaken) en werken binnen lokale geloofsgemeenschappen. Het zijn hoger opgeleiden die vooral werkzaam zijn op de gebieden van pastoraat, diaconaat en missionair werk. In sommige gevallen wordt hen in de plaatselijke situatie ook de volmacht van de bediening van het Woord (en sacrament) gegeven.

Een bijzondere vorm van ouderlingen zijn de *ouderling-kerkrentmeesters*. Zij hebben de (geestelijke) taak voor het juiste beheer van de materiële goederen. Met elkaar brengen de leden van de gemeente de financiële gaven bij elkaar die nodig zijn voor de voortgang van de evangelieverkondiging en de opbouw van de gemeente. Dat is 'levend geld'. Daarnaast zijn er vaak bezittingen, zoals een kerkgebouw. We vinden dat dit goed moet worden beheerd.

- *De kerkenraad*

Met elkaar vormen de ambtsdragers de kerkenraad. Dat zijn dus 'de ambten bij elkaar'. De kerkenraad geeft leiding aan het leven en werk van de plaatselijke gemeente. Dat doen ze onder andere door in vergadering bijeen te zijn en met elkaar te spreken. Je kunt een kerkenraad een bestuur noemen, maar het is geen regelclub. Beter is het om te spreken over 'geestelijk leidinggeven'. De kerkenraad ziet erop toe dat de gemeente *christelijk* blijft. Dat de gemeente verbonden blijft met de bron. Dat de gemeente een gemeenschap is van broeders en zusters voor en met elkaar. Dat

ze zich door God laten zenden in de wereld. Het spreekt vanzelf dat ambtsdragers daarin de gemeente zelf voorgaan en het goede voorbeeld geven. Leiding geven dient de eenheid van de gemeente. De gelovigen zijn als broeders en zusters 'één in Christus', maar die eenheid staat vaak onder spanning. Eigenbelang, groepsbelang en fundamentele meningsverschillen kunnen de eenheid onder druk zetten. Bij geestelijk leidinggeven hoort daarom ook het wijzen op de eenheid in Christus en daar als kerkenraad zelf ook uitdrukking aan te geven.

6. Gemeenten met elkaar

Plaatselijke gemeenten zijn zelfstandig. Ze hebben een eigen kerkenraad. De Protestantse kerk kent protestantse gemeenten, hervormde gemeenten, gereformeerde kerken en evangelisch-lutherse gemeenten. Lokale gemeenten leven echter niet los naast elkaar. Ze zijn met elkaar verbonden door het geloof in de ene Heer. Een geloofsgemeenschap is wel kerk in een plaats maar niet van een plaats. 'Dorpsisme' of een variant daarvan verliest het 'katholieke' (algemeen christelijke) karakter van de kerk uit het oog.

- *Ontmoeting*

Deze verbondenheid komt uit in de ontmoetingen tussen gemeenten. Het ligt voor de hand dat dit vooral in een regio gebeurt. Deze ontmoetingen zijn bedoeld voor onderlinge bemoediging en aansporing. Daarnaast is er plaats voor bezinning op kerk-zijn nu. Goede ervaringen kunnen gedeeld worden en uitdagingen besproken. Dit alles kan alleen vruchtbaar zijn wanneer in deze ontmoetingen de hartslag van het geloof hoorbaar is en het geloofsgesprek wordt gevoerd.

- *Visitatie: elkaar een zorg*

Een bijzondere vorm van ontmoeting is de visitatie: op bezoek gaan bij elkaar. De basis van visitatie is vriendschap. Vrienden bezoeken elkaar. Menen dat we geen bezoek nodig hebben, komt erop neer dat we geen vrienden van elkaar willen zijn. We willen van elkaar horen en weten hoe we kerk van Jezus Christus zijn. De ogen van anderen helpen om de roeping kerk te zijn opnieuw ter harte te nemen. Zo'n bezoek is niet vrijblijvend een avondje met elkaar babbelen. Het staat onder het teken van het gehoor geven aan de roeping van de kerk. Daarom durven we het aan naar elkaar transparant te zijn. Daarom is er ook de roeping een spiegel voor te houden, een seismograaf te zijn die wat verborgen is aan spanningen aan het licht brengt, en ter sprake te brengen wat als een taboe wordt verzwegen.

- *Meerdere vergadering(en)*

De Protestantse Kerk is *presbyteriaal*. Dat wil zeggen dat ze gemeenten kent met een raad van 'presbyters', een kerkenraad. Ze is ook *synodaal*. Daarmee wordt uitgedrukt dat er een samenhang is tussen de gemeenten, dat er eenheid is als het gaat om geloof, belijden en kerkorde. Naast de kerkenraadsvergadering is er dan ook de 'meerdere vergadering'. Meerder wil niet zeggen belangrijker, of machtiger: de protestantse kerk is niet een hiërarchische kerk. Het meerder slaat op 'meer' dan de plaatselijke gemeente. In deze meerdere vergaderingen wordt onder aanroeping van de Geest gesproken over wat het belang is van de kerk als geheel dient en wordt

daarover ook besloten. Zo zijn we met elkaar kerk. Als een kerk met een synode. In de Protestantse Kerk is *nu* ook een zogenaamde tussenlaag: de classicale vergadering. Hoewel deze een eerbiedwaardig verleden kent, is de tussenlaag zelf, zeker waar het om de huidige vorm van 74 classes gaat, niet principieel.

7. Toezien

Gemeente zijn met elkaar betekent ook 'toezien'. Dat kwam al uit in de visitatie. Toezien is niet een erg populair woord. Waarom zouden anderen zich met een plaatselijke gemeente moeten bemoeien? En toch is dit wezenlijk voor de Protestantse Kerk. De gemeenten zijn aan elkaar verbonden door een gemeenschappelijk geloof en orde. Dat is niet iets vrijblijvends. Dit gemeenschappelijke geloof en orde weerspiegelt het gezag van Christus zelf. Een gemeente die zich daar niets aan gelegen laat liggen, breekt niet alleen uit de kerk, maar dreigt daarmee ook los van Christus te geraken. Hoe zit dit toezien eruit?

- *Opzicht en Rechtspraak*

De gemeente die samenkomt rond de tafel van de Heer, is een gemeente die geroepen wordt een leven te leiden dat past bij het evangelie. In het bijzonder geldt dit voor ambtsdragers. Immers, de gemeente heeft hen een bijzonder ambt toevertrouwd. De kerk oordeelt over haar eigen leden en met name over ambtsdragers. Dat laatste gebeurt door onafhankelijke colleges. Dit opzicht raakt ook aan de inhoud van het geloof en de weg van de kerk in het belijden van Gods naam. Predikanten zijn geroepen het geloof in die God te verkondigen waar de Schriften van getuigen, en te gaan in de weg van het belijden van de 'algemene, christelijke' (katholieke) kerk. De geloofwaardigheid van de kerk is immers verbonden met de trouw aan het evangelie. Daarnaast kent de kerk rechtspraak bij bezwaren en in geschillen. Bij een geloofsgemeenschap hoort niet goed de gang naar de wereldlijke rechter.

- *Interventie*

Het is onjuist idealistisch over een geloofsgemeenschap te spreken. Spanningen, onenigheid en conflicten zijn er altijd geweest en zijn er ook nu. De kwaliteit van de kerk is wel in het geding als het gaat om de wijze waarop met conflicten omgegaan wordt. Die conflicten kunnen spelen tussen kerkenraad en predikant, kerkenraadsleden onderling, kerkenraad en gemeente. Conflicten hebben vaak ook te maken met verschil van inzicht over het te voeren of gevoerde beleid. Omgaan met conflicten en spanningen vraagt om wijsheid, fijngevoeligheid en transparantie. Omdat conflicten die lang slepen veel negatieve energie geeft, is het belangrijk dat er in de kerk duidelijke bevoegdheden zijn, zodat waar nodig tijdig beslissingen kunnen worden genomen.

8. Oecumene

De Protestantse Kerk is 'gestalte van de algemene (katholieke), christelijke kerk'. Dat is positief geformuleerd. De negatieve realiteit hierachter is, dat de 'katholieke' kerk

verscheurd en verdeeld is en dat daarom de afzonderlijke gestalten (waaronder de Protestantse kerk) niet katholiek zijn. Er is één Heer en daarom hoort er ook maar één lichaam van Christus te zijn. De gebrokenheid is niet iets waar in berust kan worden. Dat geldt niet alleen nationaal of internationaal, dat geldt ook plaatselijk. Te lang en te zeer hebben christelijke gemeenten en gemeenschappen plaatselijk elkaar genegeerd, veracht of verketterd.

Het hoort bij het DNA van de Protestantse Kerk om deze gebrokenheid te betreuren, en om zich in te zetten de eenheid te zoeken en te bevorderen. Het is verheugend dat de Protestantse kerk zelf een *verenigde* kerk is. Deze vereniging vraagt echter op een vervolg, internationaal, landelijk en plaatselijk. Er is ruimte voor verdere samenwerking als het gaat om de plaatselijke oecumene. Een samenwerking die tot verregaande vormen van eenheid kan leiden. Behalve aan oudere oecumenische partners als de Remonstrantse Broedergemeenschap, de Doopsgezinde gemeenschap en de Vrije Evangelische gemeenten valt te denken aan de diverse 'gereformeerde' kerken, rooms katholieke parochies, migrantengemeenten en pinkster- en evangeliegemeenten.

Bijlage 3: Betekenis nota "Kerk2025" voor de dienstenorganisatie

De dienstenorganisatie heeft tot taak het ondersteunen van het werk van kerk en gemeenten¹. Het is vanzelfsprekend dat de keuzes die de synode op basis van de nota "Kerk2025" maakt voor de richting en inrichting van de kerk, gevolgen heeft voor de invulling van die ondersteuning. Deze invulling zal gestalte krijgen in het nieuwe beleidsplan voor de dienstenorganisatie (2017-2020) dat voor de april-synode van 2016 zal worden geagendeerd.

Het moderamen van de generale synode en het bestuur van de dienstenorganisatie schetsen in deze bijlage vijf hoofdlijnen van het voorgenomen beleid, in het geval de Synode de nota "Kerk2025" volgt. Deze hoofdlijnen zijn ingegeven door twee hoofdlijnen uit de nota "Kerk2025":

- **De inhoudelijke en organisatorische veranderingen en vernieuwingen in kerk en gemeenten.** Als de verschijningsvorm van de kerk verandert, door wat zij doet en laat, door hoe zij zich organiseert, dan heeft dat gevolgen voor de taken van de dienstenorganisatie.
- **De krimp van middelen.** Voor de komende beleidsplanperiode houden we rekening met 10% minder bijdragen uit quotum en 10% inflatie. Dat betekent dat de dienstenorganisatie 20% minder financiële middelen zal hebben voor dienstverlening aan kerk en gemeenten. Wij zullen nieuwe afwegingen moeten maken om te bepalen welke vragen van gemeenten en kerk door de dienstenorganisatie beantwoord kunnen worden. Hierbij volstaat geen "kaasschaaf", maar zullen fundamentele keuzes moeten worden gemaakt. Waar moet in worden geïnvesteerd en waarmee moet worden gestopt? De noodzakelijke, toegevoegde waarde van de dienstenorganisatie zal opnieuw worden bepaald.
Een speciale plaats is er voor Kerk in Actie, omdat het werk van Kerk in Actie nagenoeg volledig wordt betaald uit de vrijwillige bijdragen van gemeenten en particulieren.

De vijf hoofdlijnen van beleid:

1. Dienstbaar aan de kerk

Rode draad in de nota *Kerk2025* is 'back to basics'. Eén van de uitwerkingen hiervan is de vereenvoudiging van kerkstructuren. Het gaat hier om een majeure wijziging die op twee manieren consequenties heeft voor het werk van de dienstenorganisatie:

- De (nieuwe) rol van de regionale klassicale vergaderingen en hun vrijgestelde voorzitters, bijvoorbeeld rond de mobiliteit van predikanten, de visitatie en het oplossen van conflicten. Deze keuze houdt een extra investering in de regio in, die ten goede komt aan de gemeenten van de kerk.
- Implementatie nieuwe structuur en werkwijze; de ondersteuning van dit proces zal – in lijn met het besluitvoorstel over *Kerk2025* – voor een groot deel door de Dienstenorganisatie moeten worden uit gevoerd; daarvoor zijn middelen en gekwalificeerde menskracht nodig.

---

¹ Generale regeling voor de Dienstenorganisatie, artikel 2.

2. Herijking dienstverlening

Belangrijk onderdeel van het huidige werk van de dienstenorganisatie is de ondersteuning van gemeenten door gemeenteadviseurs. Hoewel deze dienstverlening behoorlijk succesvol is², zal zij binnen een aantal jaren niet langer op een betaalbare en vruchtbare schaalgrootte in stand gehouden kunnen worden. Het voornemen is dan ook om de directe advisering aan gemeenten over te laten aan aanbieders die niet in dienst zijn van de dienstenorganisatie, naast de ondersteuning die gemeenten en predikanten ontvangen van de nieuwe voorzitters van de regionale classicale vergaderingen.

Richting kerk en gemeenten zal de dienstenorganisatie zich – in een sterk vereenvoudigde opzet – profileren als kenniscentrum en makelaar: we helpen gemeenten met kennis, beschikbaar materiaal (op papier en digitaal), best practices en met het formuleren van hun vragen. De dienstenorganisatie blijft specialist rond de volgende kernvragen van gemeenten³:

- Hoe dragen we het geloof over aan nieuwe generaties?
- Hoe zijn/worden we relevant voor onze omgeving (missionair en diaconaal)?
- Hoe kunnen we zelf zorgen dat we ons concentreren op de kern van ons gemeente-zijn ("back to basics").

Het kenniscentrum is ook het eerste aanspreekpunt voor vragen die via de voorzitters regionale classicale vergadering binnenkomen.

Gemeenten die nadere ondersteuning of begeleiding wensen, ook op het gebied van kerkbeheer, brengen we in contact met bij ons bekende adviseurs of organisaties in de eigen regio. Er zal een (digitaal) toegangslot worden ingericht ("gemeentcontacten"), waar de meeste vragen snel en met kennis van zaken beantwoord kunnen worden, met daarachter een hoogwaardig kenniscentrum. Vragen worden in principe binnen twee werkdagen toereikend / richtinggevend beantwoord.

Als kennisinstituut en netwerk-organisatie zal de dienstenorganisatie nog intensiever samenwerken met en gebruik gaan maken van deskundige vrijwilligers in de kerk en flankerende organisaties, bijvoorbeeld op het terrein van kerkbeheer.

In de directe ondersteuning van beroepskrachten zal de dienstenorganisatie zich concentreren op het thema mobiliteit. We zullen onderzoeken of ook ervaren gemeentepredikanten deel kunnen nemen aan de al bestaande pool van predikanten/proponenten. Signalen uit de gemeenten geven aan dat hier behoefte aan is. (Onderzoek dienstverlening, zie noot 2.)

In de toerusting van kader (cursussen en trainingen) zal de nadruk liggen op specifiek hoogwaardig kerkelijk aanbod; algemene cursussen kunnen gemeenten ook bij aanbieders buiten de kerk vinden.

3. Inspelen op verandering

De context waarin gelovigen samen kerk zijn, verandert snel; en daarmee ook het kerk-zijn zelf. De kerk manifesteert zich in uiteenlopende gedaanten, beproefde en nieuwe vormen bestaan naast elkaar, alle waardevol. De dienstenorganisatie wil

---

² Klanttevredenheidsonderzoek dienstenorganisatie; interne publicatie, berichtgeving gepland in *Kerkinformatie* november 2015.

³ Deze focusgebieden komen voort uit gehouden onderzoeken onder leden van de Protestantse Kerk (Onderzoek *Kerk2025* en het Klanttevredenheidsonderzoek onder kerkenraden; zie noot 2).

deze autonome vernieuwing helpen faciliteren en theologisch onderbouwen.
Belangrijkste beleidsvoornemens:

- Predikanten en ander kerkelijk kader ondersteunen bij de door hen/gelovigen gewenste vernieuwing; zowel binnen bestaande gemeenten als in nieuwe contexten en vormen.
- Ondersteunen / ontwikkelen van missionaire initiatieven die door hun schaalgrootte niet lokaal kunnen worden uitgevoerd.
- De *duurzaamheid van nieuwe initiatieven helpen* te bevorderen, onder meer door een grondige toetsing op het bereiken van doelstellingen. Dit geldt in het bijzonder voor de pioniersplekken die de afgelopen jaren binnen de Protestantse Kerk zijn ontstaan. De dienstenorganisatie wil daarnaast behulpzaam zijn bij initiatieven voor vernieuwing binnen bestaande gemeenten.

4. Profilering: getuige van het goede leven

De nota *Kerk2025* beoogt – naast een vereenvoudiging van de plaatselijke en bovenplaatselijke structuur van de Protestantse Kerk – kerk en gemeenten vooral ook inhoudelijk op een gemeenschappelijk spoor te zetten, door ze op te roepen "met woord en daad getuigen te zijn van het goede leven (...) omdat de kerk een gemeenschap is van mensen die elkaar aanvaarden in Jezus' naam". En dat getuigen gaat niet gepaard met grote woorden, maar is eenvoudig en aansprekend ("back to basics"). Deze gewenste profilering van de Protestantse Kerk zal door de dienstenorganisatie ondersteund worden en daarnaast ook uitgewerkt worden voor Kerk in Actie.

5. Eenvoud

In de komende beleidsplanperiode voorzien wij een sterke daling van de middelen die beschikbaar zijn voor de landelijke dienstverlening. Essentieel is om daarmee de 'goede dingen' te doen en op een goede manier. Ook hierin zal **eenvoud** het leidende principe zijn. Dit betekent – naast het al genoemde uitbesteden van het advieswerk door gemeenteadviseurs – onder meer het volgende:

- Vereenvoudiging van de organisatiestructuur en daarmee vermindering van het aantal leidinggevenden.
- Terugbrengen of uitbesteden van activiteiten die niet tot het primaire proces van de dienstenorganisatie behoren.
- Vereenvoudiging van (computer)systemen: minder maatwerk, meer standaard.
- Heroverweging van de huisvesting.

Voor Kerk in Actie hopen we op een consolidatie van de huidige inkomsten uit vrijwillige fondsenwerving. Om meer focus aan te brengen in het werk van Kerk in Actie zal een nader te bepalen concentratie op thema's en partners noodzakelijk zijn.

Bijlage 4: KERK 2025: Overzicht van het afgelegde traject tot de vergadering van de Generale Synode van november 2015

September 2014

Op 4 en 5 september is een eerste brainstorm geweest van moderamen, bestuur, directie en MT van de Dienstenorganisatie. Daarbij heeft men zich beraden over de doelstelling van het project 'Kerk op weg naar 2025' en afspraken gemaakt over de aanpak van het proces.

Oktober 2014

Ook is in de synodevergadering van november meegedeeld dat moderamen, stuurgroep en enkele adviseurs van het moderamen in oktober gesprekken hebben gevoerd met jongeren, theologen, ambtsdragers en visionairs van buiten de kerk over 'Kerk op weg naar 2025'.

November 2014

In de vergadering van de generale synode in november 2014 is een notitie aan de orde gesteld waarin de voorlopige hoofdlijnen van het genoemde traject zijn beschreven.

In dezelfde synodevergadering van november 2014 is het traject van het proces besproken en is er door de synodeleden in groepen gesproken over de vraag hoe de Protestantse Kerk er in de toekomst uit zou moeten zien. Daarbij stonden de volgende vragen centraal:

- Wat betekent het om 'Back to Basics' te gaan;
- Welke knelpunten en welke kansen zien we op weg naar de kerk van de toekomst?

December 2014

Het moderamen benoemde in december een adviesgroep om de regiegroep 'Kerk naar 2025' van advies te voorzien. De adviesgroep bestaat uit de volgende personen:

- Mw. Dr. Helene Evers (GCKO)
- Mw.dr. Ronelle Sonnenberg (GRA)
- Ds. Kees van Ekris (RAGB)
- Dhr. Erik Fledderus (ELS)
- Dhr. Hans Kapteyn (Federatie van Diaconieën)
- Dhr. Cor de Raadt (VKB)

In december 2014 vond ook een sessie plaats met vertegenwoordigers van de VKB, KKA/KKG, Classicaal Regionaal Overleg, het platform van regionale colleges voor de behandeling van beheerszaken en de Bond van Nederlandse Predikanten.

Ook vond overleg plaats met vertegenwoordigers van het generaal college voor de ambtsontheffing, het generaal college voor het opzicht, het generaal college voor de toelating tot het ambt, het regionaal college voor de visitatie, het generaal college voor de behandeling van bezwaren en geschillen en het generaal college visitatie.

Januari en Februari 2015

In deze maanden vonden (in Tilburg, Beilen en Utrecht) drie gesprekken plaats met vertegenwoordigers van verschillende classica vergaderingen.

In dezelfde maanden vonden eveneens drie gesprekken (Zwolle, Utrecht, Kapelle Biezeling) plaats met vertegenwoordigers van verschillende kerkenraden.

Er is een mailadres geopend waar men met vragen, ideeën en opmerkingen over de toekomst van de kerk terecht kon.

Maart 2015

In maart 2015 is een online enquête gehouden. De uitslag van deze enquête is op hoofdlijnen in de vergadering van de generale synode van april 2015 gepresenteerd.

April 2015

In de vergadering van de generale synode is de notitie “KERK 2025: een verkenning” besproken. Het rapport is aangenomen als richtinggevend voor een vervolg. Daarbij zijn leden van onze kerk met expertise op diverse thema's uit het rapport betrokken, evenals de leden van de generale synode.

Met het oog op de verdere uitwerking zijn er diverse klankbordgroepen gevormd. Deze klankbordgroepen zijn in juni 2015 bijeen gekomen.

Juni 2015

Bijeenkomst 3 juni PLDC te Utrecht van “**Klankbordgroep rond de ambten**”

Besproken is een door mw.mr.drs. P. van den Bosch en dr. A.J. Plaisier geschreven startnotitie. Aanwezig waren:

- Bond van Ned. Predikanten: ds. L. Plug en mw.ds. K. van der Weide
- Adviescommissie Rechtspositie Predikanten: Prof. Mr. G.C. Boot, Mr. J.A.R. van Eijnsden, mr. Boot
- RCBB: Mr. J. Versluis
- Mobiliteitsbureau predikanten: ds. G. van Meijeren
- Raad voor het Beroepingswerk: ds. T. Pleizier
- Synodeleden: ds. J. Swager, diaken F. Bos, ds. R.J. van Elderen

Bijeenkomst 9 juni PLDC te Utrecht van “**Klankbordgroep rond het beheer**”

Besproken is een door ds. L.O. Giethoorn, H. Feenstra en dr. A.J. Plaisier geschreven startnotitie. Aanwezig waren:

- VKB: mr. P. de Lange, drs. C. de Raadt
- KKA/KKG: H. Wobben, dr. A. Mosterd
- Dienstenorganisatie: mr. J. Broekhuizen
- Synodelid: Ouderling B. Oranje

Bijeenkomst 10 juni 16.00 PLDC te Utrecht van “**Klankbordgroep rond de bestuursinrichting van de kerk**”

Besproken is een door ds. L.O. Giethoorn en dr. A.J. Plaisier geschreven startnotitie.

Aanwezig waren:

- Dienstenorganisatie: H. Feenstra
- RAGB: mw. G. Borger-Koetsier
- RACV: ds. K. Dijkstra
- PThU / GCKO: dr. L. van den Broeke
- CRO (Zuid-Holland): ds. G. van Dijk
- Generaal College voor de Visitatie: ds. F. Buitink

Bijeenkomst 22 juni PLDC te Utrecht van “**Klankbordgroep rond gemeenten**”

Besproken is een door J.M. van 't Kruis en mevr.ds. K. van den Broeke geschreven startnotitie. Aanwezig waren:

- Dr. A.J. Plaisier
- Dienstenorganisatie: mr. G. de Jong (IO), dr. S. Stoppels (expertisecentrum),
- PThU: prof.dr. H. de Roest,
- RACV: mw.ds. S. Bloemert
- GRA: dr. R. de Reuver, mevr.dr. P.M. Sonnenberg
- Synodeleden: ds. G. Mink, mw.ds. H. Smits

Op grond van de besprekingen met de klankbordgroepen zoals die hierboven zijn vermeld is een volgende versie van de nota geschreven. Deze is toegestuurd naar de leden van de klankbordgroepen, die hierop hebben kunnen reageren.

Op resp. 4 juni en 3 september zijn concepten van de twee hoofddelen van de nota voorgelegd aan leden van de Generale Synode.

September 2015

Een conceptversie van het gehele stuk is met verschillende gremia besproken:

Op maandag 7 september hebben dr. A.J. Plaisier, mw.ds. K. van den Broeke, dr. J.M. van 't Kruis gesproken met vertegenwoordigers van de theologische opleidingen (PThU– VU).

Op dinsdag 8 september zijn er gesprekken geweest met vertegenwoordigers van de modalitaire organisaties, te weten:

- Evangelisch Werkverband
- Gereformeerde Bond
- Confessionele Vereniging
- Confessioneel Gereformeerd Beraad
- Vereniging Vrijzinnig Protestanten
- Op Goed Gerucht

Op dinsdag 8 september is er ook gesproken met vertegenwoordigers van ELS, GRA en RAGB.

Op donderdag 10 september hebben dr. A.J. Plaisier, ds. L.O. Giethoorn, mw.ds. K. van den Broeke, mw.mr.drs. P. van den Bosch, dr. J.M. van 't Kruis gesproken met een aantal jonge predikanten.

Ook hebben dr. A.J. Plaisier, ds. L.O. Giethoorn, dr. J.M. van 't Kruis op 10 september gesproken met een groep theologen.

Op vrijdag 25 september is een concept besluitvoorstel besproken in de vergadering van de Kleine Synode, waarbij ook leden van de Generale Synode uitgenodigd waren.

Oktober 2015

De nota "*Kerk 2025: waar een Woord is, is een weg*", is digitaal beschikbaar gesteld aan de leden van de Generale Synode en zal per post worden toegezonden op woensdag 7 oktober.